

rum, non oportuit Christi animam illuc descendere.

4. *Responsio ad argumenta in oppositum.*— Nec locus adductus ex Ecclesiast. 24 difficilem habet expositionem. Primo quidem, quia non constat ibi ad litteram esse sermonem de Sapientia incarnata. Secundo, quia, licet hunc locum interpretemur de descensu per effectum, tantum habetur, ex hoc solo loco non probari sufficienter Christum descendisse ad inferos secundum realem præsentiam, ex quo non sequitur aliquod in favorem Durandi. Nam ex aliis locis Scripturæ, necessario convincitur Christi animam ad aliquem locum inferni vere ac realiter descendisse. Tertio respondetur, de Christo dici penetrasse *omnes partes terræ*, quia non solum ad superficiem ejus descendit, sed etiam usque ad infimum terræ locum penetravit; non autem oportet ut eum in locum quoad omnes ejus sinus quoquoersum irruerit. Sicut, cap. 47, dicit Job: *In profundissimum infernum descendent omnia mea*; ubi Gregorius, lib. 18, c. 47, alias 22, adnotat, Job non fuisse descensurum usque ad infimam inferni partem; totum vero illum locum comparatione nostri dici profundissimum infernum. Jam vero locus Augustini ad summum procedit de purgatorio, ut evidenter probatum est, cum dicat non descendisse, nisi ad eum locum ex quo animas eduxit. Et adhuc quoad hoc procedit Augustinus in ea epistola, ex eo fundamento quo existimabat sinum Abraham non posse dici locum inferni et dolorum, cujus contrarium ex eodem Augustino et aliis Patribus satis ostendimus. Et ita etiam constat cætera Patrum testimonia de eodem loco sufficienter intelligi. Conjecturæ vero probando nostram sententiam satis expeditæ sunt.

5. Circa posteriorem partem quæstionis nulla fere est difficultas, suppositis iis quæ diximus. Unum tamen invenio, Nicephorum, lib. 1 Historiæ, c. 31, dicentem, eadem die et hora qua Christus descendit ad inferos, rediisse secum ducentem Sanctorum animas, et cum eis ad paradysum transisse. In quam sententiam citat Chrysostomum, nullum tamen locum designat, solumque adducit conjecturam, quia non erat rationi consonum, animam ejus apud inferos retineri, quæ nihil prorsus de primi parentis maledictione et exitio secum attulisset; et ideo subito, ac in momento uno, ad tabernacula paradisi immensa luce relucentia transivisse. Et confirmari potest ex illis verbis Christi: *Hodie me-*

cum eris in paradiso. Quæ ad litteram et in sermonis proprietate verificari possunt de paradiso terrestri, etiamsi fateamur Christum vere et secundum realem præsentiam ad inferos descendisse. Potuit enim eadem die prius descendere, et statim paulo post ad paradysum transire, secum ducens latronis animam; ergo ita exponendus est ille locus. Nam Scriptura sacra, quando proprie exponi potest, non est ad metaphoras detorquenda. Et ita intelligit illum locum Justinus, q. 76 ad Orthodoxos; et indicant Irenæus et alii antiqui, qui existimarunt animas hominum expectare in paradiso terrestri, usque ad corporum resurrectionem, ut suam beatitudinem recipiant; præsertim ita exponit Euthym., in favorem illius sententiæ, Luc. 23.

6. *Responsio: Christi anima per triduum in inferno fuit.*— Nihilominus veritas est, Christi animam in inferno fuisse toto illo triduo, donec ascendit ut corpori uniretur hora resurrectionis. Veritatem hanc non minus certam existimo, quam quod Christus in infernum descenderit. Nam loca Scripturæ supra citata, utrumque eodem fere modo convincunt, præsertim ille Matth. 12: *Erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus.* Quod dictum esse ratione animæ descendenti ad inferos, supra, ex ipsis verbis, et ex Sanctis Patribus ostendimus; et tamen ibi non solum dicit Christus se descensurum in cor terræ, sed etiam ibi per triduum futurum. Idem probant verba Psal. 15, prout exponuntur a Petro, Act. 2: *Quoniam non dereliques animam meam in inferno. Nam procedens (inquit Petrus) locutus est de resurrectione Christi.* Igitur non est ibi derelictus, quia exivit inde ut resurgeret; ibi ergo usque ad resurrectionem mansit. Unde eodem loco ait Petrus: *Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri eum.* Tunc ergo solutus est a loco inferni, quando suscitatus est. Ac tandem Paulus, ad Roman. 10: *Quis (inquit) descendet in abyssum? id est Christum a mortuis revocare.* Ac si aperte diceret, tunc Christum ex abyso reductum, quando a mortuis revocatus est. Constat ergo ex Scriptura, Christum mansisse in inferno usque ad horam resurrectionis, quam ita etiam intellexerunt omnes Patres supra citati. Inter quos manifeste Augustinus, ep. 57, dicit animam ex inferno remeasse in die resurrectionis. Unde ex dictis verbis Christi: *Hodie mecum eris in paradiso.* Item Irenæus,

1. 5 contra Hær., c. 31; et Tertul., l. de Anima, cap. 55; ac Petrus Chrys., ser. 74, explicans verba illa: *Et ecce terræ motus factus est magnus* (quæ de die resurrectionis dicta fuerunt), inquit: *Tremuit terra, non quia Angelus descendit de cælo, sed quia ab infernis dominator ascendit.* Denique omnes Scholastici, in 3, d. 22, in hac veritate consentiunt. Rationes vero, seu congruentiæ ad hoc confirmandum, ex priori parte hujus sectionis sufficienter peti possunt.

7. Ad conjecturam Nicephori respondetur, Christi animam non fuisse detentam in inferno in penam, sed solum ut expectaret corporis sui resurrectionem, quam oportebat aliquo tempore differri, ut ejus veritas evidentius probaretur. Et eadem ratione detentæ sunt etiam aliorum animæ, non jam in penam, sed ut dominum suum comitarentur, et quia non decebat ante ipsum aliquem exire. Ad illud vero testimonium: *Hodie mecum eris in paradiso*, Origenes, tom. 2 in Joannem, in fine, dupliciter respondet. Primo, illud *hodie*, non sumi proprie pro præsentis die, sed pro præsentis tempore vel seculo. Sed hoc est contra proprietatem verbi et sensum Sanctorum et Ecclesiæ. Secundo, fortasse Christum prius ivisse ad paradysum, ut impleret promissum, et deinde descendisse in infernum. Sed hoc est gratis confictum, contra omnia in superioribus tractata.

8. Aliter interpretabantur alii, quos Theophyl. refert, scilicet, Christum dixisse, *hodie*, non quia eodem die id futurum esset, sed ad indicandam certitudinem promissionis. Sed hæc expositio non solum proprietatem verborum destruit, sed etiam veritatem. Verba enim Christi non continent prophetiam de futuro, in quo solet interdum præsens pro futuro poni, sed simplicem promissionem, quæ si non fuit impleta prout facta est, non fuit vera. Alii exponebant, conjungendo dictionem *hodie* cum antecedentibus verbis, hoc modo: *Amen dico tibi hodie, mecum eris, etc.*; sed est elusio potius Scripturæ quam interpretatio. Sic enim sine fructu adjecisset Christus illam temporis determinationem, in qua posita est magna vis et energia illorum verborum. Quia enim latro petierat ut Christus recordaretur sui quando veniret in regnum suum, ideo Christus eum docuit eodem die fuisse implendam petitionem ejus. Dicendum ergo est, juxta superius tractata, q. 46, art. 41, in comment., paradysum in illis verbis non sumi pro paradiso terrestri, sed pro glo-

ria ac beatitudine, juxta illud Apocal.: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Dices: si licet metaphoricè interpretari paradysum, cum Christus dicit se futurum in paradiso, licebit etiam metaphoricè interpretari infernum vel descensum, cum Christus dicitur descendisse in infernum. Respondetur non esse eandem rationem. Primo, quia ex frequentiori usu illius vocis *infernus*, tam in Novo quam Veteri Testamento, item ex multitudine testimoniorum, et ex eorum contextu, et circumstantiis, ac denique ex Ecclesiæ ac Sanctorum sensu et interpretatione, constat descensum ad inferos proprie esse intelligendum; at vox *paradysus* licet in primæva significatione locum amœnum vel pomarium significet, tamen in Scriptura, præsertim in Novo Testamento, translata est ad significandum locum beatitudinis, ut patet etiam 2 ad Cor. 12. Ac præterea ex circumstantiis ejusdem loci constat ita esse intelligendum. Quia latro non petebat esse in pomario, sed in regno Christi, et hoc illi promisit Christus sub nomine *paradisi*, simul significans latroni regnum suum non esse de hoc mundo, sed in cœlesti beatitudine. Et ita etiam ibi interpretantur Ambrosius, Theophylactus, et alii expositores.

QUÆSTIO LIII;

DE RESURRECTIONE CHRISTI, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de his, quæ pertinent ad exaltationem Christi.

Et primo, de ejus resurrectione.

Secundo, de ejus ascensione.

Tertio, de ejus sessione ad dexteram Patris.

Quarto, de judiciaria potestate ipsius.

Circa primum occurrit quadruplex consideratio. Quarum prima est de ipsa Christi resurrectione. Secunda, de qualitate resurgentiæ. Tertia, de manifestatione resurrectionis. Quarta, de ejus causalitate. Circa primum quæruntur quatuor:

Primo, de necessitate resurrectionis ejus.

Secundo, de tempore.

Tertio, de ordine.

Quarto, de causa.

DISPUTATIO XLIV,

In octo sectiones distributa.

DE RESURRECTIONE SECUNDUM SE.

Post tractatum de Christi passione et morte, incipit D. Thomas consequenti ordine de Christi resurrectione disserere. Quia vero resurrectionis ratio universalior est (Christo enim et aliis convenire potest), necessarium visum est nonnulla præmittere resurrectioni Christi, nostræque communia, quoniam ex eorum cognitione pendent fere omnia quæ de Christi resurrectione tractanda sunt. Dicemus ergo quid nomine resurrectionis intelligamus, et an possibilis sit, et qua virtute.

SECTIO I.

Quid sit resurrectio, quæve sint ad veram resurrectionem necessaria.

1. *Resurrectionis descriptio.* — *Resurrectio est propria ex præsupposito subjecto transmutatio.* — Inquirimus prius quid sit quam an sit resurrectio. Quia oportebat vocis significationem ante omnia explicare, quod non potest brevius et clarius fieri, quam investigando simul rei quidditatem. Suppono igitur primo, resurrectionem esse mutationem substantialem, qua id, quod prius extiterat et corruptum erat, idem iterum producitur. Hoc constat ex communi usu hujus vocis, præsertim in Scriptura et sanctis Patribus, et Ecclesiasticis Doctoribus, a quibus potissimum sumenda est hujus vocis significatio, quia non tam latina est quam ecclesiastica. Apud Latinos enim veteres non reperitur resurrectionis vox, præsertim in hac significatione. Neque mirum est quod, cum rem non agnovissent, nec vocem indiderint. Unde licet interdum utantur verbo *resurgendi*, non tamen in ea proprietate quam descripsimus, sed ut significat instaurationem, seu restitutionem rei ad priorem statum, quamvis non idem numero quod perierat, reparatur. Ut autem posita descriptio constet, singula pene verba expendenda sunt. Dicimus enim imprimis resurrectionem esse mutationem, in quo a creatione, seu potius a recreatione distinguitur. Si enim Deus Angelum vel hominem semel productum in nihilum redigeret, rursusque illum postea produceret, esset illa recreatio seu restitutio ejusdem rei quæ antea fuerat, in quo cum resurrectione conveniret; non ta-

men foret resurrectio prout nunc loquimur, quia non esset mutatio, sed simplex effectio ex nihilo. Est ergo de ratione resurrectionis, ut sit propria mutatio, atque adeo ut fiat ex præsupposita materia seu subjecto; in hoc enim differt propria mutatio a simplici effectio, quæ mutationem non includit. Quod si quis contendat illam quoque simplicem reproductionem ex nihilo, posse resurrectionem dici, de nomine tantum quæstionem agitabit. Quia certum est illam actionem convenire in hoc cum resurrectione, quod sit reproductio rei quæ antea erat; tamen etiam constat hanc reproductionem, cum fit ex subjecto adhuc permanente, esse diversæ rationis, et esse proprie mutationem, et posse propria aliqua voce significari. In hac ergo significatione utimur resurrectionis voce. Sic enim illa utuntur Scriptura et Patres, ut videbimus. Et ratio adjungi potest, quia, sicut res creatæ secundum legem ordinariam non annihilantur, ita neque reproducentur ex nihilo. Unde si aliquid, quod prius fuerat, iterum produci- tur, semper fit per mutationem aliquam ex præsupposito subjecto; resurrectio autem non significat quæcumque reproductionem absolute possibilem, sed secundum potentiam aut legem ordinariam; est ergo resurrectio mutatio ex subjecto.

2. *Resurrectio in rebus tantum materialibus proprie reperitur.* — *Resurrectio proprie non est accidentis.* — Ex quo colligitur primo, resurrectionem tantum habere locum in rebus ex materia formaque compositis, quia tantum hæc res possunt ex præsupposito subjecto produci vel reproduci. Est tamen considerandum, interdum hanc vocem attribui rei spiritali, seu ratione partis spiritalis, quomodo dicitur homo resurgere spiritaliter, quando a statu peccati ad statum gratiæ restituitur; sed illa est metaphorica significatio, tum quia ibi revera non reparatur eadem numero gratia quæ desierat esse; tum etiam quia idem homo simpliciter permansit, et solum secundum quædam accidentia mutatus est. Dicitur ergo tunc resurgere homo ea latina significatione supra posita qua resurgere dicitur, quod ad meliorem statum, quam prius habuerat, restituitur. Secundo est observandum, posse intelligi ut in eodem subjecto idem numero accidens, quod destructum fuerat, iterum producatur per mutationem ex subjecto, resurrectioni similem, quod mutationis genus etiam in spiritalibus rebus reperiri potest, ut constat; tamen, sicut esse

et productio accidentis non sunt talis simpliciter, sed secundum quid, ita restauratio ejusdem accidentis non est simpliciter reparatio, sed secundum quid, et ideo non significatur absolute nomine resurrectionis. Igitur resurrectio simpliciter dicta mutationem substantialem significat (ut dixi), ac propterea solum habet locum in substantiis materia formaque compositis.

3. *Resurrectio in rebus solum corruptibilibus locum habet.* — *Objectio.* — *Responsio.* — Ex quo ulterius sequitur, non in quacumque re materiali, sed in corruptibilibus tantum resurrectionem habere locum. Primo quidem, quia productio ex præsupposito subjecto proprie non habet locum nisi in re generabili et corruptibili; ergo nec reproductio. Deinde quia oportet (ut dixi) ut hæc mutatio tendat ad producendam rem quæ prius extiterat, corruptaque fuerat. Quia, nisi esset destructa, non esset capax reproductionis; et nisi destructa fuisset per corruptionem, non mansisset subjectum ex quo iterum produci posset. Necesse ergo est ut corruptio seu mors resurrectionem antecedit; sicut ergo corruptio non habet locum nisi in re corruptibili, ita neque resurrectio. Dices: posset Deus destruere cælum separando formam, et conservando materiam ex qua posset iterum illud reproducere; ergo habet locum resurrectio in re incorruptibili. Respondetur illud esse præter naturas rerum; tamen in eo genere mutationis, sicut cælum est reparabile per actionem ex materia in ordine ad divinam potentiam, ita in ordine ad eandem dici potest corruptibile seu dissolubile, ejus materia manente. Omissis tamen iis extraordinariis miraculis, resurrectio de potentia ordinaria (ut loquimur) solum in substantiis corruptibilibus locum habet, ut satis probatum est.

4. *Solus homo antonomastice resurgere dicitur quomodo.* — Sed advertendum est hujusmodi substantias multiplices esse, et in omnibus intelligi posse hujusmodi mutationis genus, quanquam non omnes etiam Catholici illud admittant, sine fundamento tamen, ut postea videbimus. Resurrectionis ergo nomen generaliter sumptum ad omnes hujusmodi res accommodari potest; frequentius tamen dicitur de rebus animatis, sed maxime de homine, quia veluti per antonomasiam proprie resurgere dicitur, et hoc modo utimur fere semper hac voce simpliciter dicta. Et ratio reddi potest, quia (ut dixi) hæc vox usurpata est ad significandam hanc mutatio-

nem, ut interdum a Deo solita est fieri. Solent autem fieri proprie hominum resurrectiones, non autem aliarum rerum, ut constat ex canonica et ecclesiastica historia. Quod si interdum fortasse leguntur res aliæ, vel animalia mortua repente miraculose excitata, non est necesse credere tunc idem numero quod exciderat, cum eadem forma excitari, cum neque ex effectibus et signis colligi id possit, neque ad aliquem finem sit necessarium. In quo est magna differentia inter homines et res alias corruptibiles. In homine enim forma separata a corpore manet, et est immortalis, et ideo multiplicatio animarum et hominum non est omnino per accidens, sed per se ex intentione naturæ, ut notavit D. Thomas, 1 p., q. 98, art. 1. Unde, quia resurrectio, ut sic, non tendit ad multiplicationem, sed ad reparationem ejus quod ceciderat, quando homo suscitatur, necesse est ut eadem anima, quæ manserat separata, iterum corpori uniatur, ut idem homo resurgat. At vero in aliis rebus, quando corrumpuntur, formæ omnino pereunt ac desinunt esse, et ideo earum multiplicatio est tantum per accidens, ad conservationem speciei. Atque eadem ratione, si aliquando post corruptionem subito excitari videntur, non est necesse quod in eodem individuo, sed in eadem specie resurgant, quia ad finem intentum non magis refert unum individuum quam aliud. Resurrectio ergo simpliciter dicta tantum in hominibus regulariter locum habet. Et hoc sensu semper de resurrectione loquemur.

5. Ex his satis exposita relinquitur ultima pars in descriptione posita, scilicet, oportere ut per resurrectionem idem homo fiat qui antea desierat esse. Nam si esset alius, jam non esset resurrectio, sed multiplicatio hominum, novaque generatio. Sed licet hoc certum sit, tamen in explicanda hac identitate, ex qua ratio resurrectionis pendet, nonnullæ occurrunt difficultates, quæ in sequentibus sectionibus commodius tractabuntur.

SECTIO II.

Utrum sit necessarium ut id, quod resurgit, eadem numero animam et materiam habeat.

1. Quod ad priorem partem sectionis attinet, res est facilis. Nam de anima rationali nulla est controversia, propter rationem factam in fine præcedentis sectionis; tamen, supposita sententia asserente in homine plures esse animas et formas substantiales, aliqui

existimant non esse necessarium ad veram resurrectionem, ut eadem numero anima sentiens vel vegetans redeat. Quod necessario sequitur ex eorum opinione, qui negant posse per divinam potentiam reparari eandem numero formam materialem, dependentemque a materia, postquam destructa est. Et licet sit possibile, tamen quod ad resurrectionem ejusdem hominis non sit necessarium, probari potest, quia homo formaliter constituitur per animam rationalem, ut sic, non vero per superiores formas. Nihilominus contrarium verius est, ut colligitur ex D. Thoma, in 4, d. 44, q. 1, art. 1, q. 2, ad 3; ubi inquit, si in resurrectione non redeat eadem anima sensibilis, non fore idem animal, et consequenter neque eundem hominem. Quia hic homo essentialiter includit quod sit hoc animal; et quia variata parte essentiali, non potest simpliciter manere idem quod antea erat. Deinde, supposita vera sententia, in homine tantum esse unam formam substantialem, est hoc simpliciter necessarium. Quia non potest eadem numero anima rationalis redire, quin redeat eadem anima vegetans et sentiens talis hominis, cum sit una et eadem, quæ non potest informare secundum ultimum gradum, quin informet secundum omnes. Tum quia in re non distinguuntur hi gradus; tum etiam quia sunt essentialiter subordinati. Denique (etiam si verum esset illas animas esse distinctas ac materiales) tamen sine dubio possent a Deo iterum produci, ut in sequentibus attingemus. Atque de facto asserendum esset ita fieri in vera hominis resurrectione, ut sit vere idem numero homo, qui resurgit.

2. Tota igitur difficultas versatur in posteriori parte quæstionis, an, scilicet, de necessitate resurrectionis sit eadem materia corporis resurgentis et mortui. In qua non est dubium de identitate specifica seu essentiali. Quia cum hæc species materiæ, scilicet rerum generabilium et corruptibilium, sit de essentia corporis humani, et consequenter de essentia hominis, si materia corporis resurgentis non esset ejusdem speciei, compositum ex illa non solum non esset idem homo qui antea fuerat, verum etiam neque esset homo. Non esset ergo illa resurrectio, sed nova productio cujusdam novi monstri. Unde sententia Eutychetis, Origenis, et aliorum, qui posuerunt corpora hominum resurgentium futura alterius rationis quam nunc sunt, vel hoc titulo hæresis merito damnatur, quod veritatem resurrectionis evertat, quamvis illa hæ-

resis possit aliis modis intelligi, ut inferius iterum attingemus. Dubium ergo inter Catholicos solum est de identitate numerica materiæ primæ. Quidam enim existimant non esse necessariam. Quæ sententia tribuitur Origeni exponenti verba illa Psalm. 1: *Non resurgent impii in judicio*, ut ex Methodio, in dialogo Aglaophon, seu de Resurrectione, refert Epiphanius, hæc. 64, ubi licet non expresse loquatur de identitate numerica, necesse est tamen saltem de hac intelligi. Nam expresse dicit non requiri idem primum subjectum. Et hoc modo defendit hanc sententiam Durandus, 4, dist. 44, q. 1. Cujus fundamentum est, quia forma est quæ dat composito esse et unitatem. Materia enim, cum de se sit pura potentia, ab hac forma habet quod sit hæc, et quod distinguatur ab alia, quia sicut totum esse ejus est forma, ita et identitas et diversitas actualis; ergo quocumque est sub eadem forma, idem compositum resultat; ergo, ut sit vera resurrectio ejusdem hominis, satis est quod anima sit eadem. Et confirmatur primo, quia in homine per nutritionem variatur materia, et fortasse per aliquot annos tota variatur; et nihilominus manet semper idem homo; ergo similiter esset idem homo si iterum produceretur ex eadem anima compositus, quamvis materia esset diversa; ergo esset vera resurrectio. Et hoc argumentum amplificat valde Origenes apud Methodium supra, inquirens, si materia futura est eadem in resurrectione, an sit illa quam homo habuit in pueritia, vel in senectute, quia materia semper fluit. Confirmatur secundo, quia alias si duo homines successive habuissent eandem materiam, non possent postea simul resurgere, quia non posset utriusque eadem materia tribui sine novo saltem miraculo, scilicet, quod eadem materia simul sit sub duabus formis, quod Durandus simpliciter impossibile esse judicat. Similiter qui mortuus esset puer, non posset nisi puer resurgere.

3. *Materia prima in se et de se propriam habet entitatem.*— Communis vero sententia est, de necessitate resurrectionis esse ut corpus resurgentis constet ex eadem numero materia, ex qua prius constituit. Ita D. Thomas, 4 cont. Gent., c. 81, et Quodl. 11, a. 6, et in 4, dist. 44, q. 1, art. 1, q. 1, ubi Scotus, Palud., Capreol., et cæteri Scholastici hanc sententiam amplectuntur. Ratio est, quia, sicut materia est de essentia hominis, ita identitas materiæ est de ratione ejusdem hominis. Quod

declatur, refellendo simul præcipuum Durandi fundamentum, in quo repugnantiam quamdam involvere videtur. Materia enim suam propriam entitatem habet, quæ sub diversis formis manet eadem; alias in generatione nihil maneret in genito quod fuit in corrupto. Quia si aliquid manet, illud est aliqua res; maxime autem est res quæ est materia; ergo repugnat ut materia accipiat totam identitatem vel diversitatem a forma. Nam illa entitas, quæ supponitur formæ, de se est eadem vel diversa. Imo, nisi hoc ita sit, in ipsa quæstione, quam Durandus admittit ut possibilem, involvitur repugnantia. Nam si materia, hoc ipso quod est sub eadem forma, est eadem, impossibile est eandem animam informare diversas materias, quod in proposita dubitatione supponitur. Quod si Durandus dicat materiam, ut puram potentiam, esse diversam, tamen ut est actu, esse eandem, imprimis falsum supponit. Quia, quantumvis materia consideretur ut potentia pura in ordine ad actum formalem, necesse est ut in se sit aliqua entitas, ut esse possit vera ac realis potentia passiva. Deinde non expedit difficultatem, quia materia, etiam ut pura potentia, est de essentia compositi substantialis; et ideo si illa est diversa, non erit idem homo qui resurgit. Et confirmatur, nam transmigrationis animarum (quam Pythagoræi ponebant) non censebatur resurrectio, sed nova generatio, quamvis eadem anima relicto uno corpore aliud informaret; ergo ad resurrectionem non satis est identitas animæ, si distincta sit materia quam informat, sed erit potius illa quædam animæ transmigrationis.

4. Hæc difficultas pendet multum ex illa quæstione, an, variata materia sub eadem forma, sit idem homo, necne. Quæ quidem multum potest esse de nomine, nam res fere constat, scilicet, illum hominem omnino et quoad omnes partes essentielles non esse eundem; quoad præcipuam vero partem, quæ proprie hominem constituit, esse eundem; et ideo si illa variatio materiæ paulatim fiat, et sub eadem corporis organizatione, simpliciter censetur idem homo, loquendo humano more. Si autem fieret subita quædam mutatio totius corporis in aliud, non censeretur simpliciter idem homo, quamvis fortasse si fieret modo imperceptibili, et cum organizatione et figura simili, idem simpliciter vocaretur. Nam quod variatio paulatim fiat vel subito, ad veram rei identitatem vel diversitatem nihil referre videtur; sed solum ad

existimationem et ad loquendi modum. Juxta hæc ergo difficultas posita resolvi posset, dicendo resurrectionem perfectam ex omni parte requirere identitatem materiæ, resurrectionem vero imperfectam, et secundum quid, posse consistere cum sola identitate formæ.

5. *De ratione perfectæ resurrectionis est omnimoda formæ materiæque identitas.*— In resurrectione ejusdem omnino corporis futura reparatio. — Ut tamen non tantum modus loquendi, sed res ipsa magis explicetur, adverte quod, cum resurrectio (ut dixi) sit mutatio quædam in qua subjectum et terminus reperitur, interdum potest denominare subjectum, quomodo dicimus resurgere corpus quod mortuum erat; corpus enim illud subjectum est, non terminus resurrectionis. Interdum vero potest denominare terminum, quomodo dicimus resurrexisse hominem, ut Lazarum, verbi gratia; animam vero proprie non denominat, quia illa non ceciderat, sed viva permanserat, quamvis denominari possit reunita corpori per resurrectionem. Igitur si resurrectio consideretur in ordine ad terminum, sic recte responsum est, sicut est idem vel alius homo, mutata materia sub eadem anima, ita secundum quid posse dici reproductionem seu resurrectionem ejusdem hominis variata materia, non tamen simpliciter et perfecte. At vero, si resurrectio dicatur in ordine ad subjectum, sic non potest dici vera illius resurrectio, nisi eadem materia numero, quæ fuit in mortuo, sit in homine suscitato. Quia si non est eadem materia corporis mortui et resurgentis, quamvis resurgat aliquo modo idem homo, tamen illud corpus, quod fuit mortuum, vere non resurgit, quandoquidem ulterius non informatur anima. Item, quia si corpus denominatur resurgens, ergo oportet ut illa mutatio, quæ est resurrectio, in illo fiat, tanquam in subjecto, alias nullo modo denominari poterit a tali mutatione; ergo necesse est ut forma introducat in illam materiam, ex qua tale corpus constat, quia corpus non est subjectum illius mutationis nisi ratione materiæ quæ in se recipit formam. Denique, propter hanc causam in Scriptura sacra non tantum hominum resurrectio prædicatur; sed etiam promittitur ipsorum corporum, et osium ac membrorum suscitatio, ut significetur non utenque homines esse suscitandos, sed perfecte, hoc est, per vivificationem eorumdem corporum, quoniam, videlicet, hæc est de ratione perfectæ resurrectionis. Unde Joann. 5 ait Christus: *Venit hora in qua om-*